

Ljubljansko barje

— KRAJINSKI PARK —

PARK NA ROBU MESTA

OSEBNA IZKAZNICA KRAJINSKEGA PARKA LJUBLJANSKO BARJE (KPLB)	
Lokacija	Krajinski park Ljubljansko barje leži na Ljubljanskem barju, to pa v osrednji Sloveniji, v najjužnejšem delu Ljubljanske kotline. Razprostira se od Ljubljanskih vrat med Golovcem, Gradom in Šišenskim hribom na severu in severovzhodu, do Polhograjskega hribovja na severozahodu in zahodu, na jugu sega do Krimskega hribovja z Menišijo, na jugovzhodu pa do Dolenjskega podolja.
Površina zavarovanega območja	13.505 ha oziroma 135 km²
Osnovne značilnosti	Območje parka je največje območje mokrotnih travišč s sistemom mejic ter gozdnih, grmiščnih in vodnih površin v Sloveniji. Zaradi načina obdelave (ekstenzivno košeni travniki) se je ohranila visoka biotska raznovrstnost. Večji del varovanih, klasifikacijskih vrst živali in rastlin oziroma habitatnih tipov je življenjsko vezan na ohranitev mokrotnega značaja ekosistema Ljubljanskega barja ter na ohranitev obsega ekstenzivno upravljanjih travnikov (skromno gnojeni in pozno košeni).
Število prebivalcev v parku	12.000
Raba	Več kot dve tretjini površine parka je kmetijskih zemljišč, pri čemer prevladujejo travniki (46 %), sledijo jim njive in vrtovi (31 %). Urbane površine zavzemajo okoli 5 % KPLB, 9 % pa je gozda.
Lastništvo	Večina zemljišč (83 %) je v zasebni lasti.
Ustanovitev parka	KPLB je bil ustanovljen z Uredbo o Krajinskem parku Ljubljansko barje (Uradni list RS, št. 112/08). Javni zavod KPLB je bil ustanovljen s sklepom Vlade Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 55/2009).
Varstveni status	Širše zavarovano območje – krajinski park (IUCN V. kategorija), dve ekološko pomembni območji, območje Nature 2000. Je posebno območje varstva za 25 vrst ptic na podlagi evropske direktive o pticah. Izjemno je zaradi velikega števila naravnih vrednot (59), naravnih spomenikov (9), naravnih rezervatov (6), številnih ogroženih, mednarodno varovanih prostoživečih rastlinskih (1) in živalskih vrst (27), njihovih habitatov in habitatnih tipov (7) ter kot območje številnih kulturnih vrednot in mozaične krajine, ki je rezultat dolgotrajnega sožitja človeka z naravo.
Varstvena območja v parku	Prvo varstveno območje (44,5 km² ali 33 % celotnega območja) je prednostno namenjeno uresničevanju varstva ter ohranjanja naravnih vrednot, ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov in temu prilagojenemu opravljanju kmetijske dejavnosti. Drugo varstveno območje (26,3 km² ali 19 % celotnega območja) je naravovarstveno pomembno in je namenjeno uresničevanju varstva naravnih vrednot, biotske raznovrstnosti in pestrosti krajine ter sonaravnim oblikam kmetijske dejavnosti in trajnostni rabi drugih naravnih virov na način, ki je za naravo čim manj moteč. Tretje varstveno območje (64,2 km² ali 48 % celotnega območja) je prednostno namenjeno ohranjanju krajinske pestrosti in spodbujanju trajnostnega razvoja.
Mednarodni status	Na območju KPLB sta dve skupini prazgodovinskih kolišč, ki sta vpisani na Unescov Seznam svetovne dediščine.
Upravljavalec	Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje
Naslov	Podpeška cesta 380, 1357 Notranje Gorice
Telefon	00386 (0) 8 205 23 50
e-pošta	info@ljubljaniskobarje.si
Spletna stran	www.ljubljaniskobarje.si

Ljubljansko barje v svojem naročju pestuje številne zaklade – včasih odete v meglice, spet drugič potopljene sredi poplavne ravnice. Prepustite se kateri od tisočerih barjanskih poti in prisluhnite zgovorni tišini.

KRAJINSKI PARK LJUBLJANSKO BARJE

Ljubljansko barje je pokrajina, ki so jo ljudje skozi čas vztrajno spreminjali.

Zabijanje kolov je bilo težko delo, za katero je bilo potrebno vsaj sedem parov močnih moških rok.

Prvi stalni naseljenci na območju današnjega Ljubljanskega barja so bili koliščarji. Žive-
li so pred več tisoč leti na obrobju izginjajo-
čega jezera. Bili so prvi kmetovalci, lončarji,
kovinarji in kolarji v tem prostoru. Potem
ko se je jezero spremenilo v močvirje, so
se ljudje umaknili v višje predele na obro-
bje barjanske ravnice. Prve posege člove-
ka v osrednji barjanski prostor zasledimo
v rimskem obdobju, ko so zgradili cesto
med Babno Gorico in Igom. Korenitejši
posegi v Ljubljansko barje pa so se začeli
v času vladavine cesarice Marije Terezije, ki
si je želela spremeniti barjansko ravnico v
žitnico. Po izgradnji Gruberjevega prekopa
in lžanske ceste se je začelo naseljevanje

osrednjega dela Ljubljanskega barja. Bar-
janska tla so bila kljub izgradnji prekopa še
vedno mokrotna in mehka, zato so morali
hiše graditi na lesenih pilotih.

Tudi kmetovanje na barjanskih tleh je bilo
zahtevno, saj so morali ob vsakem travni-
ku, njivi in poljski poti izkopati izsuševalni
kanal. Barjani so opazili, da zgornja plast
barjanskih tal, šota, dobro gori. Sprva
so jo kopali in sušili za ogrevanje svojih
domov, sredi 19. stoletja pa so jo začeli
izkopavati v večjih količinah. Kmetovanje
na Barju je tako kmalu zamenjalo kopanje
šote; posušeno so prodajali v Ljubljano in
okolico za kurivo. Šota, ki se je v barjan-

Površje Ljubljanskega barja je bilo v času šotne
industrije znižano za okoli dva metra, ponekod
pa še za precej več.

skih tleh nabirala več tisoč let, je bila tako
izkopana v dobrih sto letih.

Zaradi intenzivnega rezanja šote se je
površje Ljubljanskega barja zelo posedlo in
velike poplavne vode so se vrnile. Neka-

teri Barjani so se izselili v tujino, drugi so si
poiskali zaposlitev v Ljubljani, tretji pa so se
vrnili h kmetovanju. Večji del barjanske ravnice
so kmetje namenili travnikom, na nji-
vah so si pridelali, kar so potrebovali zase,
zelenjavo pa so prodajali skupaj z mlekom
v Ljubljano. Med parcelami so sadili jelše,
ki so zemljo sušile in ščitile pred močnimi
vetrovi. Tako je bil ustvarjen pisan barjanski
mozaik travnikov, njiv in gozda, prepleten z
jelševimi mejicami ter gosto vodno mrežo.

Kljub vsem posegom ostajajo barjanska tla
mehka in mokrotna, zato je potrebno v
osrednjem delu hiše še vedno graditi na
pilotih. Da je na takih tleh mogoče graditi
veličastno arhitekturo, je dokazal arhitekt
Jože Plečnik s cerkvijo svetega Mihaela v
Črni vasi. Zdi pa se, da sodobni posegi
na Barju več ne poznajo jezika barjanske
narave, kar so potrdile tudi zadnje večje
poplave leta 2010. Kmetovalci se vse po-
gostejše srečujejo s poplavami in sušami,
vodarji pa opozarjajo na slabšo kakovost
in manjše količine pitne vode. Čas je, da
se znova naučimo jezika barjanske narave.

Na Ljubljanskem barju je bilo v zadnjih 200 letih izkopanih okoli 5000 km izsuševalnih kanalov.

Močvirski tulipani (*Fritillaria meleagris*)

KRAJINSKI PARK LJUBLJANSKO BARJE

Park je nastal v želji po ohranitvi mozaične krajine, ki je zibelka pestrosti rastlinskih in živalskih vrst.

Modri bleščavec (*Calopteryx virgo*)

Travniki, mejice, gozdiči in gosta vodna mreža pestujejo v svojem naraščajočem mavricah živalskega in rastlinskega sveta. Najbolj pisana je na mokrotnih travnikih. Okoli velike noči zacvetijo vijolične glavice močvirskih tulipanov (*Fritillaria meleagris*). Spomladi jih zamenjajo rumene kalužnice (*Caltha palustris*), poleti pa nežno rožnati baldrijan (*Valeriana officinalis* L.), rumeno beli brestovolstni oslad (*Filipendula ulmaria*) in navadna krvenka (*Lythrum salicaria*). Nekdaj so otroci nabirali baldrijan, oslad in druga zelišča za prodajo. Na pozno košenih in negnojenih travnikih lahko poleti opazujemo divje orhideje, kuštrave munce (*Eriophorum* sp.) in zdravilne strašnice (*Sanguisorba officinalis*) ter pisane metulje, kot so barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*), močvirski cekinček (*Lycaena dispar*) in strašničin mravljinčar (*Maculinea*

teleius). Mokrotni travniki dajejo dom tudi številnim travniškim vrstam ptic: koscu (*Crex crex*), velikemu škurhu (*Numenius arquata*) in repaljščici (*Saxicola rubetara*). Ob številnih barjanskih vodah živijo kačji pastirji in dvoživke, ob čistejših vodotokih pa vidra (*Lutra lutra*).

Zaradi izsuševanja mokrišč in s tem izgube življenjskega prostora spada večina naštetih med ogrožene vrste, ki so ponekod v Evropi tudi že izumrle.

Mokrotni travnik

Ljubljansko barje ni pomembno le za živali in rastline. Barjanska tla v kombinaciji z vodo delujejo kot naravni zadrževalnik poplavnih voda, naravna hladilna in čistilna naprava ter konservator bogate kulturne dediščine.

Kosec (*Crex crex*)

ne. Poleti voda izhlapeva iz tal in tako hladi ozračje. Kjer je podtalnica visoka, so se ohranili številni organski ostanki koliščarskih naselbin, ki bi na zraku razpadli. Arheologi so na območju Ljubljanskega barja doslej našli ostanke več kot 40 koliščarskih naselbin. Bogate najdbe iz poznejših obdobij so našli v strugi reke Ljubljanice, ki je kulturni spomenik državne pomena.

Na južnem delu Ljubljanskega barja so reke ob izstopu iz hribovitega obrobja na barjansko ravnico nasule velike količine proda, vršaje. V njihovi globini so zaloge pitne vode. V vodarni Brest na lškem vršaju načrpajo vsako sekundo dovolj vode za dnevne potrebe enega človeka. Ljubljansko barje skriva v svojem naraščajočem številne zaklade, ki se ne pokažejo vedno na prvi pogled. V želji po razumevanju in vrednotenju tega prostora je Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje v sodelovanju z domačini, raziskovalci in barjanskimi občinami uredil sklop učnih poti: Koščevo učno pot, Bevško učno pot in Pot ob reki lški – Okljuk.

Zelena rega (*Hyla arborea*)

Pogled z gradu na Špico in poplavljeni Barje v začetku 20. stoletja

KRAJINSKI PARK LJUBLJANSKO BARJE

Močvirna ravnica že od nekdaj pomembno vpliva na naše glavno mesto.

LABACH - Regulierung 1913
Regulacija reke Ljubljanice 1913

Na območje Ljubljanskega barja danes seže sedem občin: Ljubljana, Vrhnika, Brezovica, Ig, Škofljica, Borovnica in Log-Dragomer. Število in meje barjanskih občin so se v zgodovini spreminjali. Najdlje pa lahko sledimo povezavi med Barjem in našim glavnim mestom. Ena izmed razlag povezuje poimenovanje Ljubljane z nemškim imenom reke Ljubljanice, Laibach, druga pa s staro bavarsko besedo labach, ki označuje močviro pokrajino. Ljublanica je od rimskih časov do izgradnje Južne železnice pomenila glavno prometno pot med Emono in Nauportom, o čemer pričajo bogate

arheološke najdbe, predvsem dve odlično ohranjeni rimski ladji. V srednjem veku je bila ta povezava še močnejša, saj je mesto ležalo tik ob reki. Struga Ljubljanice je bila v tistem času precej širša in plitvejša. Pred izsuševanjem Ljubljanskega močvirja in poglobljanjem rečne struge v mestu je Ljublanica večkrat potrkala na mestna vrata, včasih pa celo na okna ljubljanskih hiš.

Od 18. do 20. stoletja so se vrstili veliki izsuševalni ukrepi: izkop Gruberjevega prekopa, poglobljanje struge Ljubljanice ter kopanje mreže izsuševalnih kanalov na Barju. Strah pred poplavlami je izginil skupaj z vodo, ki

je vidno odtekala. Na Barju so zrasle nove hiše, saj je veljalo, da so se poplavne vode za vedno umaknile z Ljubljanskega barja. Toda poplavne vode so se tudi tokrat vmile.

V 20. stoletju je bil okoli Ljubljane zgrajen avtocestni obroč, ki je ljubljanski del Barja razdelil na barjanski (Črna vas, Lipe, Hauptmance, del Lžanske ceste) in mestni del (Vič, Mestni log, Sibirija, Rakova Jelša, Illova, del Lžanske ceste). Ker obvoznica na Barju deluje tudi kot zadrževalnik poplavnih voda, je bil mestni del barjanskega sveta v Ljubljani hitro pozidan. V zavesti ljudi je izgubil barjanski značaj, saj je danes povsem spojen z mestnim jedrom. Zato se pripisuje Ljubljani precej manjši del barjanskega sveta, kot ga v resnici pokriva.

Južna obvoznica je razdelila ljubljanski del Barja na mestni in barjanski del.

V 21. stoletju se nadaljuje urbanizacija celotnega Ljubljanskega barja. Vse več novih stavb, cest in črpanje pitne vode pospešuje ugrezavanje barjanskih tal, zato poplavne vode odtekajo počasneje. Posledice posegov se morda ne pokažejo takoj, a pokažejo se vedno.

Kljub izsuševanju Barja in izgradnji obvoznice okoli Ljubljane so velike poplavne vode leta 2010 znova potrkale na vrata in okna mestnih hiš. Govorilo se je o stoletnih poplavih. A poplavne vode leta 2013 niso bile dosti nižje od tistih v letu 2010, čeprav so vmes pretekla le tri leta.

Ena izmed razlag povezuje poimenovanje Ljubljane z nemškim imenom reke Ljubljanice, Laibach.

Šotni mahovi (*Sphangnum spp.*)

KRAJINSKI PARK LJUBLJANSKO BARJE

Pravega barja na Ljubljanskem barju danes skorajda ni več.

Barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*)

Za Ljubljansko barje so vse tja do druge polovice 19. stoletja uporabljali izraz Ljubljansko močvirje, domačini pa tudi mah, morost ali blato. Pri poročilu o melioracijah na tem območju je Fran Levstik leta 1880 prvič uporabil izraz barje, ker naj bi slišal lžance govoriti, da gredo na borje, to je med borovce, s katerimi se je močvirje zaraščalo. Takšno poimenovanje se je obdržalo vse do danes, kljub temu da pravega barja skorajda ni več. Naravoslovno gledano pomeni barje mokrotno območje z značilnim barjanskim rastjem, kjer zaradi vode v tleh nastaja šota. Šota je plast odmrlih delov barjanskih rastlin, ki ob pomanjkanju zraka ne zgnijejo, temveč se ne-nehno kopičijo.

Kjer podtalnica sega prav do površine, nastanejo nizka barja. V takem okolju rastejo

različne vrste šašev, mahov, ločja, trav in divjih orhidej. Z nekaterimi vrstami teh trav in šašev se hranijo gosenice barjanskega okarčka, ki se do jeseni zadržujejo na njihovih listih. Zato ta metulj preživi le na tistih nizkih barjih, ki ostanejo do jeseni nepokošena. Zaradi izsuševanja, izkopavanja šote, zgodnje košnje in gnojenja so nizka barja na Ljubljanskem barju danes ohranjena le še na nekaj hektarjih površin.

Kadar se ostanki barjanskih rastlin nako-
pičijo tako visoko, da vrhnja plast izgubi
stik s podtalnico, nastane visoko barje. Na
tem revnem rastišču uspevajo šotni maho-

Munec (*Eriophorum sp.*)

Okrogolistna rosika (*Drosera rotundifolia*)

vi (*Sphangnum spp.*) in različne mesojede rastline. Šotni mahovi lahko shranijo dvaj-

setkrat toliko vode, kolikor tehtajo. Tako preživijo daljša obdobja brez dežja, ki je njihov edini vir vode. Zaradi njihove izredne vpojnosti so te mahove nekoč uporabljali za otroške plenice. Med mesojedimi rastlinami izstopa okrogolistna rosika (*Drosera rotundifolia*). Ime je dobila po okroglih listih, na katerih so žlezni laski s kapljicami prebavnih sokov, ki spominjajo na roso. Drobne žuželke jih tako zamenjajo za roso ali medicino in se nanje prilepijo.

Zaradi izsuševanja in šotne industrije danes na Ljubljanskem barju visokega barja ni več. Ostalo je le še nekaj manjših območij, kjer je bodisi prehodno (Mali plac pri Vrhniki) ali zaraščeno visoko barje (Goriški mah in Kozlerjeva gošča).

Zaraščeno visoko barje - Goriški mah

KAKO LAHKO POMAGAM PRI OHRANJANJU LJUBLJANSKEGA BARJA

S spoznavanjem območja

Pomemben korak na poti k ohranjanju Ljubljanskega barja je dobro poznavanje tega območja. Bolj ko bomo poznali barjansko ravnico in njene posebnosti, bolj se bomo do tega prostora vedli odgovorno, bodisi kot prebivalci, kmetovalci ali obiskovalci. Številne informacije o Ljubljanskem barju lahko najdemo na parkovni spletni strani www.ljubljanskobarje.si, v tiskanem informativnem gradivu, na strokovnih vodenjih, ob večjih prireditvah in razstavah krajinskega parka.

Postavljanje zaščitnih ograj za dvoživke.

S prostovoljnim delom

Upravljanje zavarovanega območja je precej lažje, če krajinski park razpolaga z ustreznimi podatki o naravni in kulturni dediščini. Če na potepanjih po Ljubljanskem barju naletite na katero od značilnih vrst barjanskih rastlin ali živali ali karkoli drugega, kar se vam zdi pomembno, nam to lahko sporočite na info@ljubljanskobarje.si. Opis značilnih barjanskih vrst najdete na parkovni spletni strani pod rubriko »šče sek«. Pomagate lahko tudi pri katerem od popisov ptic na Ljubljanskem barju ali drugih prostovoljnih akcijah v parku.

Z odgovornim kmetovanjem

Pri kmetovanju v krajinskem parku dosledno upoštevamo določbe Uredbe o Krajinskem parku Ljubljansko barje, s posebno pozornostjo pa varujemo obstoječe travnike in njihove prebivalce (pozna košnja in varčna raba gnojil). Ohranitev mozaične krajine je za rastlinski in živalski svet najpomembnejša.

Z odgovornim obnašanjem

Prebivalci in obiskovalci krajinskega parka uporabljamo urejene poti, ne vznemirjamo živali in ne uničujemo rastlin, vodimo pse na vrvici in pobiramo pasje iztrebke. Vse odpadke, tudi izkopni material in zemlino, odpeljimo na deponije.

Ob obisku krajinskega parka ne pozabimo na nakup domačih pridelkov in izdelkov.

Ob obisku krajinskega parka ne pozabimo na nakup domačih pridelkov in izdelkov iz Barjanskega cekarčka. Ponudnike najdemo na parkovni spletni strani.

Na naslov nadzornik@ljubljanskobarje.si nam kmetovalci, prebivalci in obiskovalci krajinskega parka lahko sporočite svoja opažanja na Barju.

Veseli bomo vaših pripomb, vprašanj in opozoril o dogajanju in posegih, ki bi lahko slabo vplivali na stanje naravnih vrednot, živalskih in rastlinskih vrst ter njihovega življenjskega prostora.

Zeličarska delavnica

PRED OBISKOM KRAJINSKEGA PARKA SI ODGOVORIMO NA NASLEDNJA VPRAŠANJA:

Kdaj?

Poleti zaradi malo sence priporočamo zgodnji jutranji ali pozni popoldanski obisk. V bolj vročem delu dneva raje obiščemo obrobne dele parka, kjer je več gozda in voda. Jeseni in spomladi spremljajmo stanje poplavnih voda v parku, zaradi katerih zna biti katera od cest in učnih poti pod vodo. Vse tja od jeseni pa do pomladi upoštevajmo večjo verjetnost pojavljanja jutranje in včasih tudi dopoldanske megle.

Kam?

Za začetek svetujemo obisk katere izmed urejenih učnih poti: Koščeve učne poti, Bevške učne poti in Poti ob reki Iški – Okljuk. Najem parkovnega vodnika vam omogoča veliko bolj poglobljeno spoznavanje Krajinskega parka Ljubljansko barje. Če jo v neznano mahnete sami, se držite utrjenih poti in ne pozabite, da je Barje prepredeno z več tisoč kilometri kanalov, kjer se vaša pot lahko hitro konča.

Kako?

Pripeljite se z vlakom ali katerim od mestnih avtobusov, ki povezujejo večino krajev v parku. Če se boste odpravili v park s kolesom, si prej na izletniški karti parka oglejte dostope in priporočene kolesarske povezave. Po parku se je najlepše in najbolj okolju prijazno gibati na lasten pogon: peš, s kolesom ali čolnom.

Organizirane skupine?

V parku priporočamo skupine do trideset oseb, tako bodo udeleženci najlažje sledili vodnikom razlagi. Na Koščevi učni poti pa je priporočeno število obiskovalcev do petnajst.

Priporočena oprema?

Za lažjo orientacijo v prostoru bo dobrodošla izletniška karta Krajinskega parka Ljubljansko barje. Pomembna je udobna pohodna obutev ter vremenskim razmeram primerna oblačila. Posebej v poletnem času priporočamo vodo in zaščito pred soncem ter mrčesom.

Lačni in žejni?

Gostinsko in drugo ponudbo v parku poiščite na www.ljubljanskobarje.si.

 Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo

 Prazgodovinska kolišča okoli Alp
• Kolišča na Igu na
• Ljubljanskem barju v Sloveniji
• Vpisana na Seznam svetovne dediščine leta 2011

Ljubljansko barje

KRAJINSKI PARK

LEGENDA / LEGEND

MEJA PARKA
NATURE PARK BOUNDARY

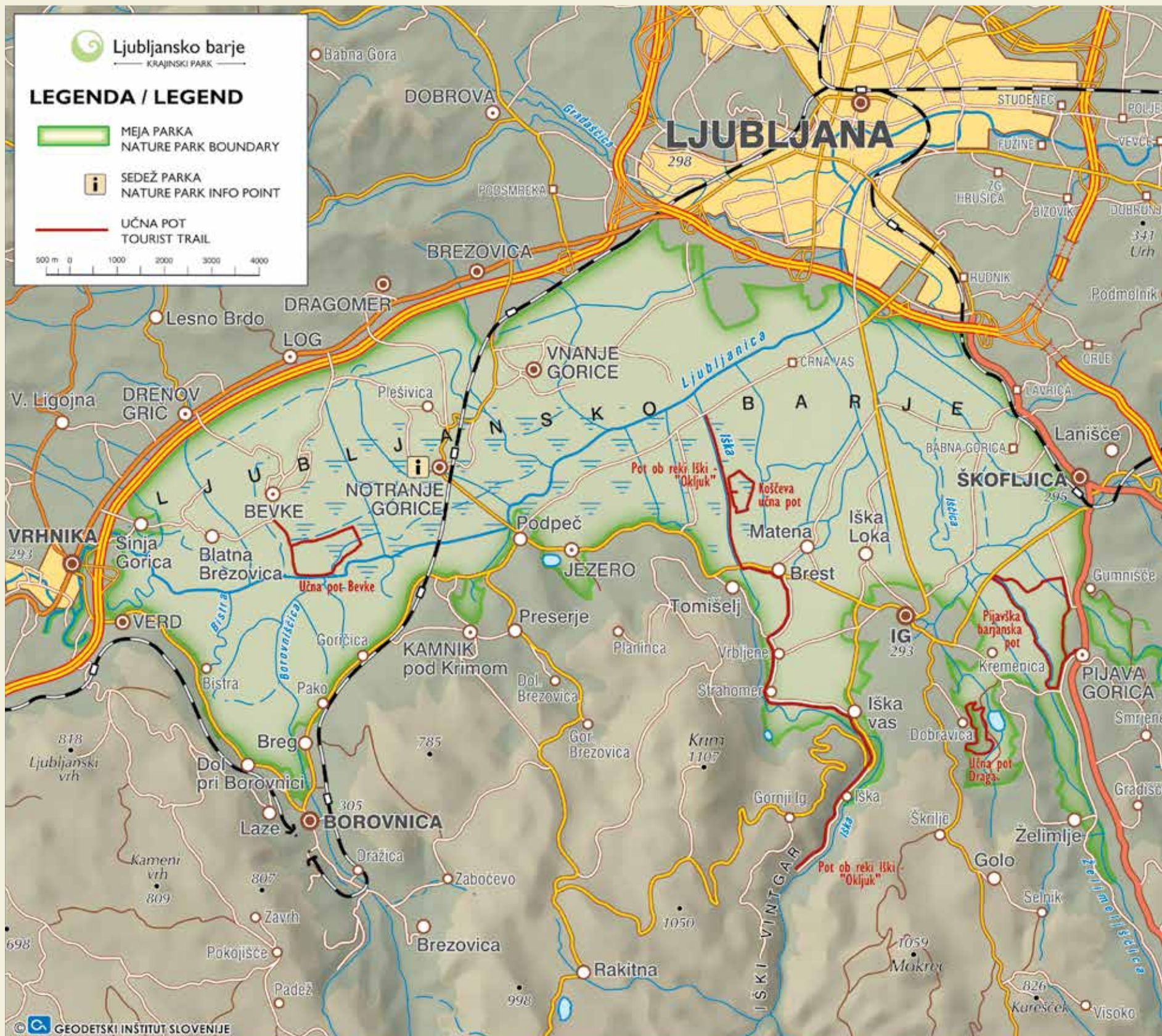

SEDEŽ PARKA
NATURE PARK INFO POINT

UČNA POT
TOURIST TRAIL

500 m 0 1000 2000 3000 4000

Več informacij:

Krajinski park Ljubljansko barje

Podpeška cesta 380 • 1357 Notranje Gorice • T: 08 20 52 350 • E: info@ljublanskobarje.si
www.ljublanskobarje.si

